

An illustration featuring two children playing with blocks. On the left, a child with dark skin and curly hair, wearing a yellow shirt and dark pants, is sitting on the floor and reaching for a yellow block. On the right, a child with light skin and curly hair, wearing a blue shirt and green pants, is sitting on the floor and reaching for a blue block. A large, light blue speech bubble is positioned above the children, containing the text 'Een integrale aanpak voor betekenisvol taalonderwijs'. The background is a light blue and white striped pattern.

**Een integrale aanpak
voor betekenisvol
taalonderwijs**

Dialogisch_{schrijven}

Netwerkdag Landelijk Netwerk Taal

Renske Bouwer – r.bouwer@uu.nl

Dr. Renske Boucher
Universiteit Utrecht

Dr. Chiel van der Veen
Vrije Universiteit Amsterdam

Dr. Marije van Braak
Universiteit Utrecht

Aafke Essen
Student-assistent

Laura di Colandrea
Student-assistent

Dialogisch schrijven

Bea Pompert
Nascholer De Activiteit

Kike Olsder
Directeur St. Taalvorming

Dr. Monica Koster
Onderwijsontwikkelaar

Anneleen Mulder
Nascholer St. Taalvorming

Leanne Kroes
Leerkracht, nascholer

Femke Zeegers
Leerkracht, coach

Aanleiding

Hoe kunnen we schrijven, lezen en spreken op een betekenisvolle en effectieve manier integreren?

Hoe kunnen we leerlingen bewuster maken van het effect van hun tekst op de lezer zodat ze beter gaan (her)schrijven?

Aanpak van **dialogisch schrijven**: schrijven – sparren – herschrijven

Waarom?

Vanuit een sociocultureel perspectief hebben schrijven en spreken een vergelijkbare functie: Taal als middel om te communiceren (Sperling, 1996)

Door dialoog met lezers beginnende schrijvers bewust maken van het lezersperspectief.

→ Van 'en toen, en toen'-achtige verhalen naar schrijven voor een lezer

Aanknopingspunten voor inhoudelijke revisie

→ communicatief effectievere teksten

In gesprek over eigen geschreven teksten

Sparren over elkaars teksten

Monologisch

Ik geef feedback aan jou

Dialogisch

We stellen elkaar vragen en
proberen elkaar te begrijpen

Onderzoeksvragen

In hoeverre bevordert de dialogische schrijfinterventie:

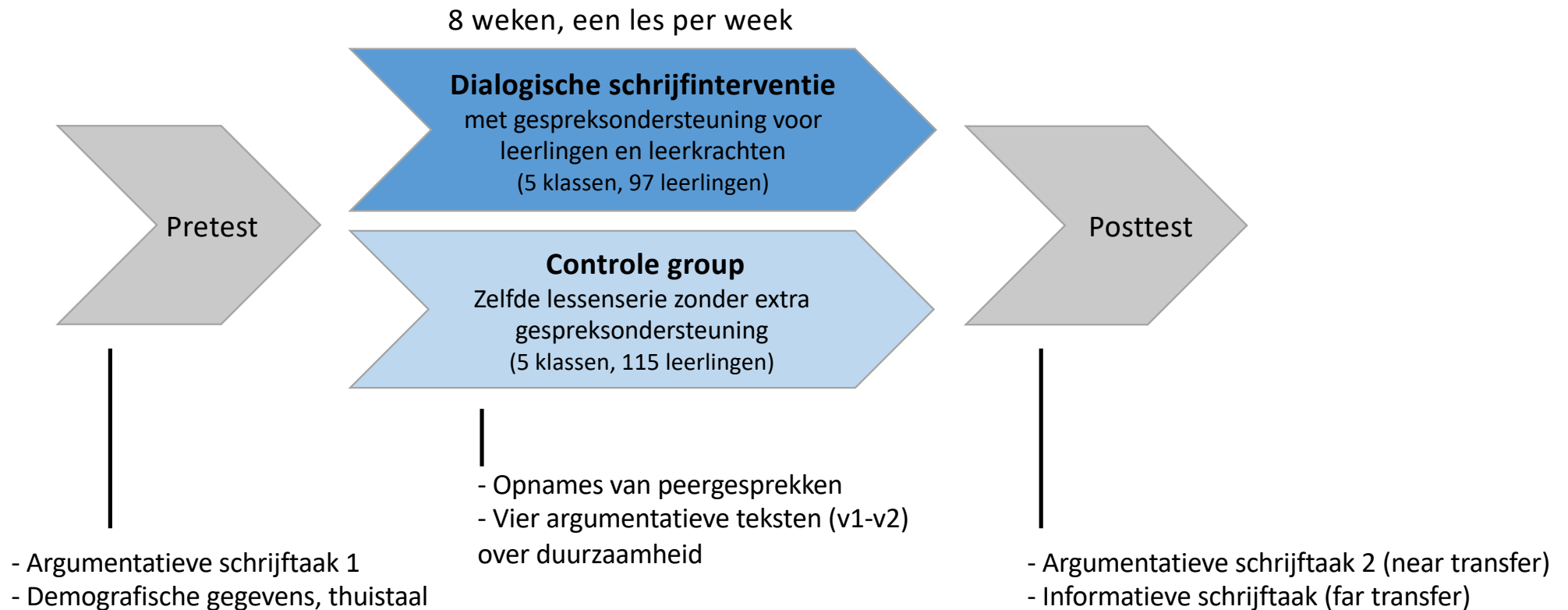
1. een **inhoudelijke dialoog** tussen leerlingen over elkaars teksten?
2. de mate van **inhoudelijke revisies** in eigen teksten?
3. de **schrijfprestaties** van leerlingen over tijd, en zijn deze effecten ook overdraagbaar naar een ander genre (**transfer-effect**)?

Methode van onderzoek

278 leerlingen uit 10 bovenbouwklassen door heel Nederland

- 212 leerlingen met toestemming voor deelname onderzoek (76%)
- 47% meisjes, 53% jongens, 9-13 jaar oud ($M = 10.68$, $SD = 0.73$)
- 67% leerlingen uit groep 8; 33% uit groep 7
- 25% is meertalig opgevoed

Onderzoeksdesign

Lessenreeks Dialogisch Schrijven over duurzaamheid

Les	Leerdoel
1 en 2	Ik kan vertellen en schrijven over hoe ik het verschil maak als het gaat om duurzaamheid.
3 en 4	Ik kan in mijn tekst een standpunt innemen over duurzaamheid en ik kan dit onderbouwen met argumenten en een tegenargument weerleggen.
5 en 6	Ik kan in een brief iemand ervan overtuigen om mijn duurzame idee uit te voeren.
7 en 8	Ik kan gepast schriftelijk reageren op iemands duurzame idee, zowel wat betreft inhoud als toon.

→ Persoonlijke ervaringstekst

→ Betoog

→ Overtuigende brief

→ Reactie terug

Briefwisseling

Rotterdam, 10 november 2021

Beste kinderen in groep 8,

Ik ben Femke van de basisschool en wil dit brief schrijven om jullie te overtuigen waarom jullie geen plastic op straat moeten gooien, want als ik soms op straat loop word ik zo geïrriteerd door dat plastic.

Door de wind kan het plastic in de zee terecht komen. Vissen kunnen daarin stikken, doordat het misschien in hun neus komt te zitten, of ze eten het per ongeluk op omdat ze denken dat het eten is. Dieren kunnen het natuurlijk niet zelf het plastic weghalen, daarom moeten wij dat doen! Door meer acties te beginnen.

Het zijn eigenlijk niet alleen dieren in de oceaan, maar ook vogels of konijnen die vrij lopen op straat. Bij deze dieren kan het ook gebeuren dat ze stikken in plastic. We hebben meerdere dingen om de natuur te helpen. Hier noem ik er 1. Zoals ik al zei kunnen we acties beginnen door heel Nederland. Allemaal kinderen en ouders kunnen meedoen. Hierbij moet je afval opruimen. We kunnen dit bijvoorbeeld elke Dinsdag doen. Elke klas kies zijn plein, grasveld of wat anders wat je dan ook wilt. Weet je wat dan ook leuk is? Wie de meeste plastic heeft verzameld in een vuilniszak die wint! En als je wint krijg je een gouden beker met allemaal snoep erin!

Dan zullen sommige mensen misschien denken: 'maar dat doet de gemeente al, wij hoeven onze tijd daar niet aan te verspillen'. Dat kan misschien wel zo zijn maar wij kunnen altijd een handje helpen!

Dus begin die acties en denk aan je toekomst en alle dieren die last hebben van al dat plastic!

Met vriendelijke groet, Femke

Datum: dinsdag 30 november 2021

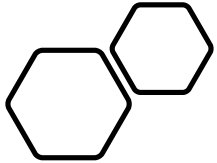
Beste Femke,

Ik schrijf deze reactie omdat ik jouw overtuigende tekst heb gelezen over dat mensen niet plastic in de natuur moeten gooien. Ik snap het daarom ook heel erg dat jij je daaraan irriteert ook ik irriteer mij daaraan, ik snap gewoon niet hoe mensen kunnen denken dat het toch niets uitmaakt. Vandaar dat ik jouw oplossing wel een goed idee vindt en ik denk ook dat mensen een keer in de week dan gaan opruimen dat gaat dan waarschijnlijk komen door de prijs want dan word het een soort wedstrijdje en willen mensen heel graag die prijs.

Mijn mening over dit onderwerp is zo omdat er ook genoeg mensen zijn die wel om de wereld geven en zullen dan aan die wedstrijd mee doen, maar misschien is het een idee om dan meerdere prijzen weg te geven want er doen vast heel veel mensen mee en dan is het echt 5% kans dat je de prijs wint.

Plastic hoort dus niet in de natuur maar zou opgeruimd moeten worden, en de mensen die nog niet weten wat voor gevolgen plastic in de natuur geeft zouden dit moeten weten. Ook zou er een speciale dag in de week moeten zijn om plastic afval op te ruimen en de winnaar/ winnaars zouden daar dan een prijs voor moeten krijgen.

Met vriendelijke groeten Moniek.

Extra ondersteuning in de interventieconditie

1. Basisregels voor goede gesprekken
2. Gesprekskaart om te sparren over elkaars teksten (in groepjes van drie)
3. Professionaliseringsprogramma voor leerkrachten (PBPD; 3u workshop, 2 schoolbezoeken, 2 reflectiebijeenkomsten)

-
1. Elke leerling mag eigen ideeën/meningen inbrengen
 2. Wij luisteren naar elkaar en respecteren elkaars inbreng
 3. Wij geven argumenten voor onze ideeën/meningen
 4. Wij stellen vragen aan elkaar en vragen naar de ideeën/meningen van de ander
 5. Wij reageren op elkaar en geven feedback
 6. Wij proberen elkaar echt te begrijpen

Dialogisch schrijven

SPARREN over elkaars teksten

SPARREN... hoe doe je dat?

In groepjes van drie gaan jullie **SPARREN** (in gesprek) over de teksten die jullie zelf hebben geschreven. In elke ronde bespreken jullie één tekst, zodat jullie na drie rondes elkaars teksten hebben besproken. Tijdens het gesprek maken jullie aantekeningen, zodat jullie na het **SPARREN** jullie eigen tekst beter kunnen maken.

Stap 1: lezen

Lees in stilte de eerste tekst. Vraag je af: "Wat probeert de schrijver duidelijk te maken?"
Schrijf op wat je goed vindt en wat beter kan.

Stap 2: de schrijver begint het gesprek en vraagt

Vinden jullie mijn tekst duidelijk?
Waarom? En wat kan er beter?

Is mijn tekst overtuigend? Waarom wel of niet?

Kan ik iets veranderen waardoor jullie mijn tekst beter begrijpen? Heb je tips?

Stap 4: de schrijver vat samen

Vertel kort hoe jij jouw tekst straks beter gaat maken.

Stap 3: reageer op elkaar en vraag door

- Kun je nog iets meer vertellen?
- Ik snap het nog niet, kun je het op een andere manier uitleggen?
- Wat bedoel je precies?
- Dus jij zegt...?
- Heb jij nog een ander idee?
- Ben jij het daar mee eens?
- Waarom wel of niet?

Dialogisch schrijven

Om welke leerkrachtvaardigheden gaat het eigenlijk?

Rol leerkracht in het schrijfproces

- Onderwerp en bronnen aanreiken
- Genre kennis aanbrengen: betogende tekst
- Ideeën helpen vormgeven
- Begeleiden van het herschrijven
- Organiseren van de activiteiten: hele groep, twee- en drietallen

Rol leerkracht bij de dialogische gespreksvoering

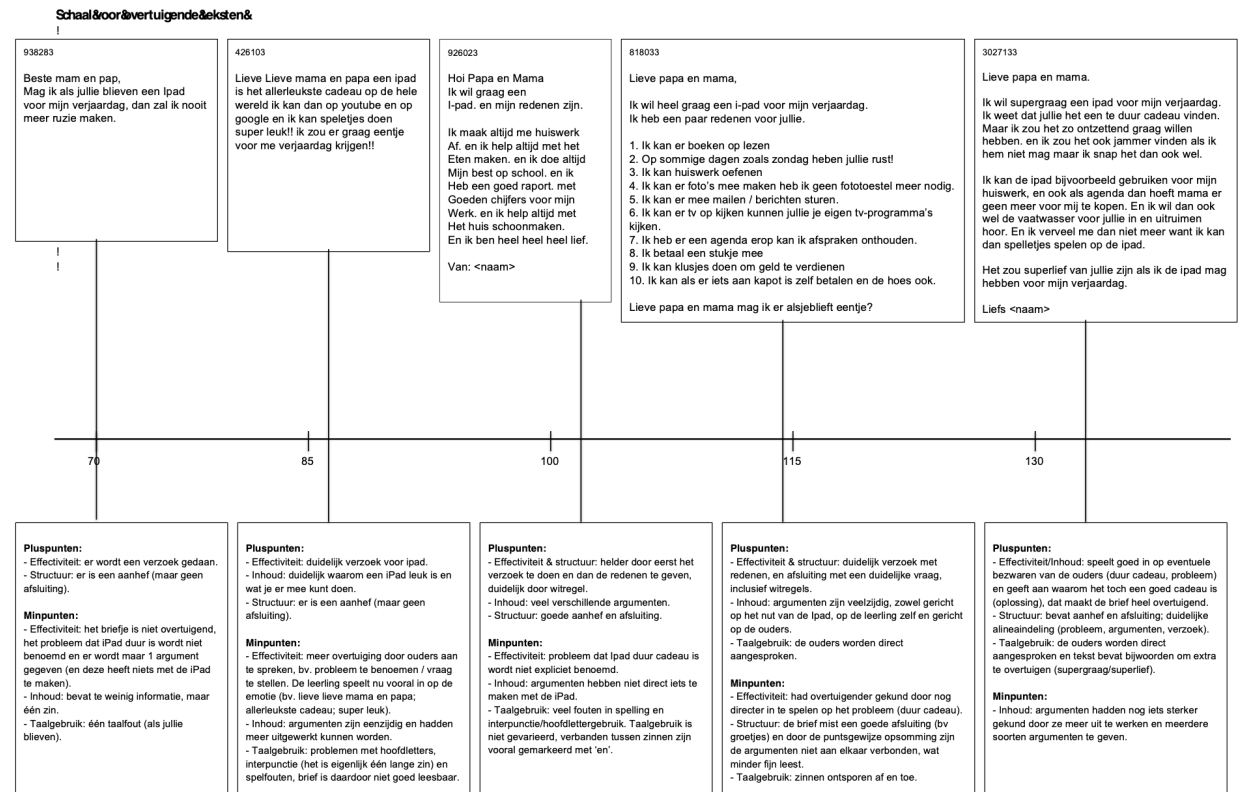
- Gespreksonderwerpen scherp houden:
Gaat over:
 - Kenmerken van het genre
 - Begrijpelijkheid, concreetheid van de tekst
 - Woordkeuze (bv. hoe geef je je argumenten kracht, hoe breng je je argumenten over)En ook over:
 - Verloop van de gesprekken
 - Gebruik van gesprekskaart, argumentatieschema

Leerkrachtvaardigheden om te komen tot dialogische gespreksvoering

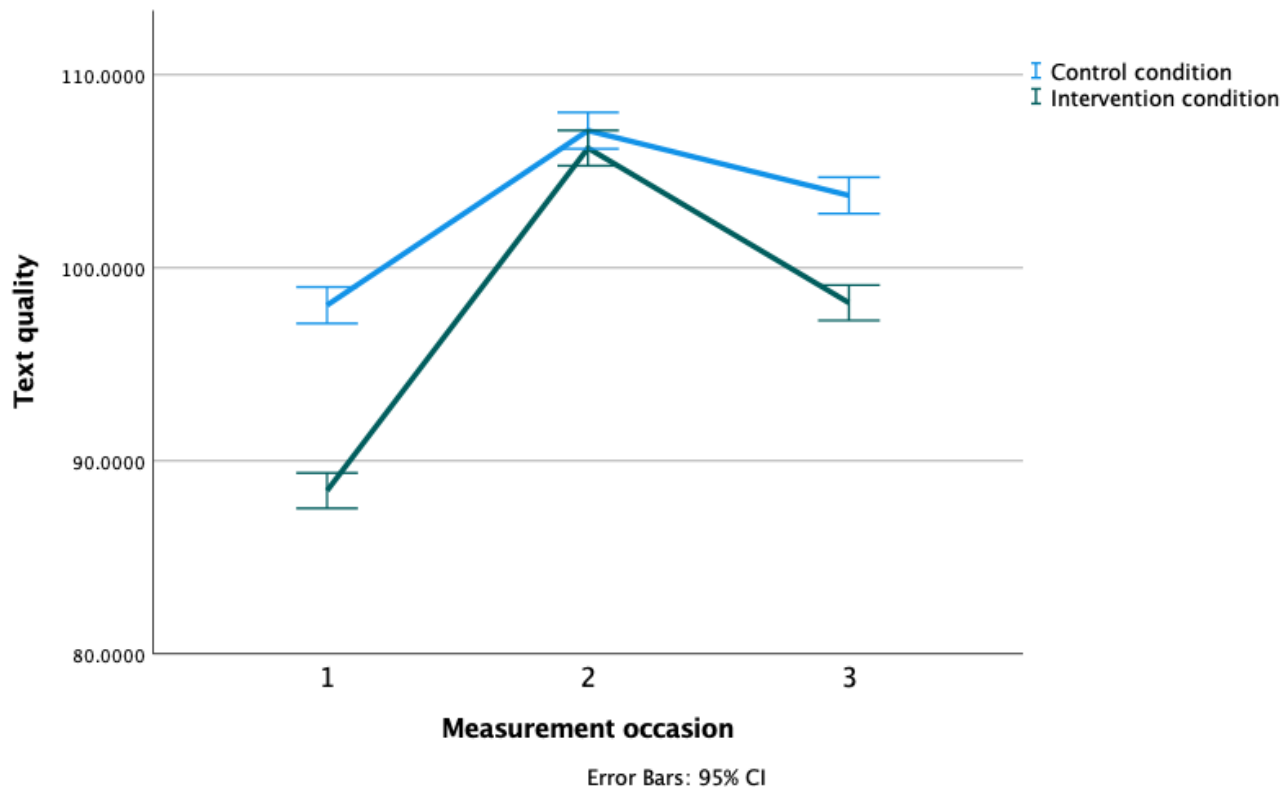
- Leerlingen uitnodigen hun verhalen te vertellen en hun teksten te delen door open vragen te stellen, denktijd te geven
- Uitingen van leerlingen aan elkaar te verbinden
“Ben jij het met Elmy eens? Waarom wel/niet? Misschien kun jij nog iets toevoegen?”
- Verdiepende vragen stellen om leerlingen te stimuleren goed na te denken, te redeneren en te argumenteren: Waarom denk je dat? Kun je hier nog iets meer over kwijt? Zou dat altijd zo zijn en bij iedereen?
- Leerlingen laten nadenken over criteria, vragen aan de schrijver, gebruik van de gesprekskaart
- Leerlingen laten nadenken en in gesprek met elkaar gaan over hun gespreksvoering (reflectie op het gesprek)
- Leerlingen betrekken bij het bepalen van basisregels voor goede gesprekken in de klas

Beoordelen van tekstkwaliteit

- Tekstkwaliteit was holistisch beoordeeld door 9 getrainde docenten (jury's van 3)
- Beoordelingsschaal met ankerteksten
- Betrouwbaarheid was hoog ($\rho = .86 - .93$)

Effecten dialogisch schrijven op tekstkwaliteit

- Interactie conditie * tijd: sterkere vooruitgang in interventiegroep (ES 1.09)
- Effect onafhankelijk van gender, leeftijd of schrijfvaardigheid
- Geen transfer naar een ander genre, maar ook geen complete terugval

Voormeting

Klasse dier

Parkiet

Ik zou graag een parkiet willen als klasse dier, want parkieten maken hele leuke geluiden en stoort je niet alleen
Je kan een parkiet voeren en ik z'n hokje leuk speelgoed erin zetten
En dat is de reden waarom

Wanneer twee grasparkieten dicht bij elkaar zitten en elkaar verzorgen maken ze ook geluid. Dit is echter heel zachtjes het lijkt alsof ze tegen elkaar aan het fluisteren zijn. Als een parkietje aandacht wil vragen van mensen of soortgenootjes roept.

Nameting

Lieve klasgenoten,

ik ben [REDACTED] en Ik zou super graag naar de Efteling willen gaan want, daar zijn super leuke sprookjes en achtbanen te bezoeken. We kunnen het ook leuk maken met een paar frietjes dat zou super lekker zijn natuurlijk.

Dit zijn de reden waarom ik naar de Efteling wil gaan.
Ten eerste is het daar super leuk. Veel mensen zijn er op bezoek gekomen.
En hun vonden het fantastisch. Je kan daar ook prinsessen ontmoeten.
Zoals: Doornroosje, roodkapje en sneeuwwitje.

Ten tweede zijn daar super coole attracties. Ik vond de droomvlucht de beste want, daar zijn kleine feeën. het lijkt wel een droom. Fata Morgana vond ik ook echt super leuk. Je zit in een klein bootje. Je vaart door een soort Anderrijk van vroeger. daar zie je ook leeuwen en tovenaars. In totaal zijn er in Efteling 60 attracties.

Ten slotte. Daar zijn ook super leuke festivals voor kinderen. Bij Jokie de festival zijn er veel bezoekers geweest. En is het daar ook nog darkride.
en de thema daarvan is Reizenrijk. Daar zijn ook super leuke winkels en restaurants
De eten daar zijn heerlijk vooral bij de kaas pannenkoeken of frietjes.

Nu zouden jullie vast denken maar, dat ligt super ver weg helemaal in Noord-Brabant. We zouden toch ook gewoon met de bus kunnen gaan?
Dan zijn we er ongeveer over een uur daar.

Ik hoop dat ik jullie heb overtuigd met dit brief om naar efteling te gaan.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Hoe kunnen
we de effecten
verklaren?

Inzoomen op
de gesprekken
en revisies

Hoe dialogisch zijn de gesprekken?

Leerlingen uit de interventiegroep stellen elkaar meer inhoudelijke vragen en vragen vaker door → aansporen tot extra uitleg/redenatie

Leerling 1 Is mijn tekst overtuigend?

Leerling 3 Ja

Leerling 2 Ja

Leerling 1 Waarom wel waarom niet?

Leerling 2 Je zegt ook waar je die video's hebt gezien, bijvoorbeeld TikTok.
En dat je ook had gezien dat gezien dat veel dieren daarin
stikken

Focus in controlegroep op oppervlakkige aspecten

Leerling 2 Oke tips?

Leerling 3 Euh misschien

Leerling 3 Even denken

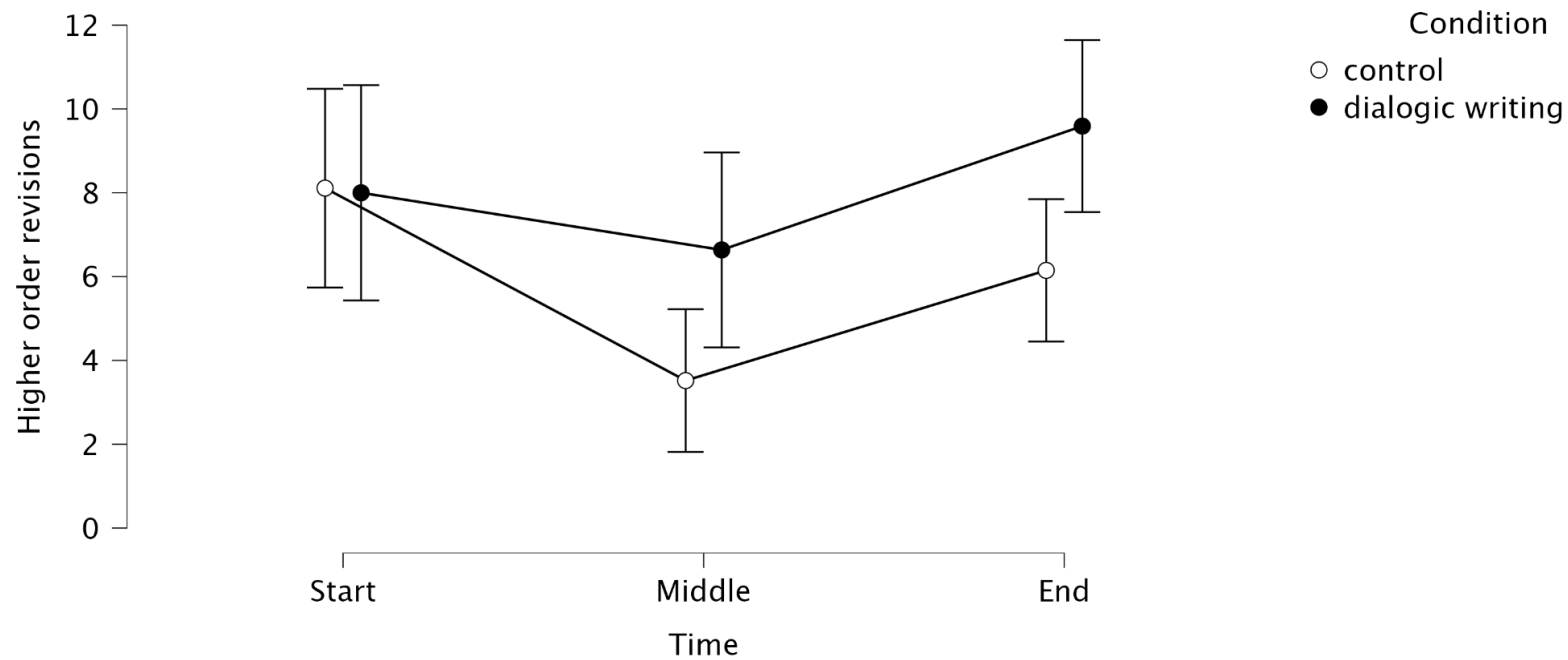
Leerling 1 Nee, nee, nee

Leerling 3 Misschien iets meer hoofdletters

Focus van de dialogische gesprekken

	Interventie		Controle		t (84)	p	Cohen's d
	M	SD	M	SD			
Totaal aantal feedbackcommentaren	5.16	2.24	4.29	2.43	1.710	.045	0.373
Lagere-orde-feedback	1.00	1.16	1.63	1.42	-2.208	.985	0.481
Hogere-orde-feedback	4.16	2.24	2.65	1.55	3.690	< .001	0.804
Expliciete link met de (gereviseerde) tekst	1.65	2.28	0.49	1.12	3.105	0.001	0.676

Reviseren van de teksten

Ondersteuning van de leerkracht (controlegroep)

Juf Is het duidelijk wat die schrijft? Is het duidelijk wie die is? Heeft ie dat goed uitgelegd?

L2 Ja

Juf Ja? Oke. Is het ook duidelijk wat die wil? Is het duidelijk wat zijn standpunt is?

L2 Hmhm

Ondersteuning bij de gesprekken

<u>ju</u>	<u>wat</u> ↑wil jij,
	<u>met</u> deze brief bereiken?
Ma	<u>dat</u> mensen niet meer ehm >plastic in de natuur gooien<?
<u>ju</u>	<u>ja</u> en dan ↑schrijf jij,
	((juf volgt met vinger regels op papier))
	<u>dieren</u> kunnen natuurlijk niet ↑zelf het plastic halen weghalen,
	<u>daarom</u> moeten wij dat doen.=
	<u>door</u> meer acties te beginnen.=
	<u>wat</u> ↑wil jij- wat ↑wil zij dan?
Mo	[°ze wil meer acties°
Na	[<u>meer</u> acties beginnen,
<u>ju</u>	↑ <u>ja</u> .=
	<u>dat</u> is eigenlijk jouw ↑standpunt.

Ondersteuning bij het reviseren

	want wat doet ze in de tweede a↑linea?
Mo	uh tweede alinea,
	((andere leerling komt tussendoor))
Na	ze doet gelijk een tegenargument.
ju	ze geeft gelijk een ↑tegenarment.=
	=ze gaat gelijk weerleggen.
	doen we dat meteen?
Na	°nee°
ju	waar moet dat stukje eigenlijk ↑komen?
Mo	beetje in t slot.
ju	[bij het slot he?
Ma	[((wijst op papier))
ju	onderaan.
	dus trek een ↑pijltje en verplaats die naar be↑neden.
	(3.5)
ju	oke gaan we naar de volgende alinea kijken.

Conclusies en verbetertips van leerkrachten

- Opbouw van schrijven – sparren – herschrijven is effectief én is gemakkelijk toe te passen op andere opdrachten
- Belang van betekenisvolle schrijfoopdrachten
- Een basisniveau voor goede gespreksvoering is vereiste
- Als leerkracht belangrijk om gesprekken te verdiepen door open vragen te stellen en door te vragen (modeling)
- Help ze om de tekst te reviseren, bv. door inhoudelijke sturing (criteria) + revisiestap toevoegen aan de gesprekskaart

Een integrale aanpak voor betekenisvol taalonderwijs

Publicaties

Meer weten? Download onderstaande artikelen voor meer informatie over de resultaten van dialogisch schrijven.

Onderzoeksrapport

Artikel in Meertaal 'De kracht van dialogisch schrijven'

Artikel in JSW 'Sparren over eigen teksten'

Wetenschappelijk artikel 'Write, talk and rewrite'

Meer weten? Ga naar:

www.dialogischschrijven.nl